

[Etusivu](#) > ... > [Sinun Oikeutesi](#) > [Perusoikeudet](#) > [Perusoikeudet Euroopan Unionissa](#) > [Perusoikeuskirjan Käyttöohjeet](#) > Osa I – Perusoikeuksien suojele Euroopan unionissa

Osa I – Perusoikeuksien suojele Euroopan unionissa

Perusoikeuksien suojele Euroopan unionissa

1. Euroopan unioni, ihmisoikeudet ja perusoikeudet

Euroopan unionin (EU) perustana olevat arvot ovat ihmisarvon kunnioittaminen, vapaus, kansanvalta, tasa-arvo, oikeusvaltio ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen (ks. [Euroopan unionista tehdyn sopimuksen \(SEU\) 2 artikla](#)).

Yksi EU:n keskeisistä tavoitteista on edistää ihmisoikeuksia tai ”perusoikeuksia” sekä EU:ssa että muualla maailmassa.

Perussopimuksissa käytetään molempia termejä, ’ihmisoikeudet’ ja ’perusoikeudet’. Ei ole selvää, kumpi termi milloinkin pitäisi valita. Näyttää kuitenkin siltä, että termiä ’ihmisoikeudet’ käytetään määräyksissä, jotka koskevat EU:n ulkosuhteita (eli EU:n suhteita EU:hun kuulumattomiin maihin ja kansainvälisiin järjestöihin). Sitä vastoin sisäistä ulottuvuutta (eli perusoikeuksien suojele EU:ssa) koskevissa perussopimusten määräyksissä käytetään termiä ’perusoikeudet’. Näissä käyttöohjeissa keskitytään oikeuksien suojeleeseen EU:ssa, joten niissä käytetään termiä ’perusoikeudet’.

EU:n toimielinten on perussopimusten mukaista toimivaltaansa käyttäessään ja perussopimusten mukaisia tehtäviään hoitaessaan kunnioitettava EU:n perusoikeuksia. Niiden on myös edistettävä perusoikeuksien soveltamista, edellyttäen että tämä tehdään niille perussopimuksissa annetun toimivallan puitteissa.

Jäsenvaltioilla on velvollisuus kunnioittaa EU:n perusoikeuksia soveltaessaan unionin oikeutta. [Käyttöohjeiden osassa II](#) annetaan ohjeita sellaisten tilanteiden tunnistamiseen, joissa EU:lla ja sen jäsenvaltioilla on velvollisuus suojele EU:n perusoikeuksia.

Ennen kuin tarkastellaan näitä näkökohtia, seuraavissa kohdissa kuvataan EU:ssa suojelettavia perusoikeuksia ja välineitä, joiden avulla yksittäiset henkilöt voivat hakea vahingonkorvausta perusoikeuksien loukkauksista.

2. Euroopan unionissa suojelettavat perusoikeudet

Lissabonin sopimuksen tultua voimaan 1. joulukuuta 2009 EU sai asianmukaisen *perusoikeuslain* eli kirjoitettujen oikeuksien kirjan, [Euroopan unionin perusoikeuskirjan](#), jäljempänä ’perusoikeuskirja’.

Perusoikeuskirjassa on johdanto-osa ja 54 artiklaa, jotka on jaettu seitsemäksi osastoksi. I–VI osastoissa (ihmisarvo, vapaudet, tasa-arvo, yhteisvastuu, kansalaisten oikeudet ja lainkäyttö) määritetään EU:n perusoikeudet, kun taas VII osastossa (*perusoikeuskirjan tulkintaa ja soveltamista koskevat yleiset määräykset*) vahvistetaan säännöt näiden perusoikeuksien tulkintaa ja soveltamista varten.

Perusoikeuskirjaa ja sen sisältöä tarkastellaan tarkemmin [käyttöohjeiden](#) osan I kohdissa [2.1](#) ja [2.2](#). VII osastossa olevia tärkeimpiä sääntöjä käsitellään puolestaan [osassa III](#).

Perusoikeuskirja on oikeudellisesti samanarvoinen kuin perussopimukset, joihin EU perustuu (Euroopan unionista tehty sopimus (SEU) ja Euroopan unionin toiminnasta tehty sopimus (SEUT)). Näin ollen nämä kolme muodostavat unionin primaarioikeuden, ja siksi ne ovat tärkeimpiä unionin oikeuden lähteitä. Tästä syystä EU:n toimielinten on kunnioitettava perusoikeuskirjaa, samoin kuin jäsenvaltioiden niiden soveltaessa unionin oikeutta. Tämä tarkoittaa sitä, että perusoikeuskirja ei korvaa kansallisia perustuslakeja, vaikka tietyissä tapauksissa perusoikeuskirja voi syrjäyttää ne (ks. perusoikeuskirjan ja perusoikeuksia koskevien kansallisten lähteiden suhteesta [osan III kohta 2](#)).

Perusoikeuskirja ei kuitenkaan ole ainoa lähde, jolla perusoikeuksia suojellaan EU:ssa.

[Euroopan unionin tuomioistuim](#) on 1970-luvulta lähtien kirjoitettujen oikeuksien kirjan puuttuessa varmistanut yksittäisten oikeuksien suojelun nostamalla ne yleisiksi periaatteiksi, jotka ovat osa unionin oikeutta. Lissabonin sopimuksen myötä nämä periaatteet vahvistettiin EU:n perusoikeuksien lähteiksi (lisätietoa tästä on [kohdassa 2.3](#)).

Lisäksi EU voi liittyä perusoikeuksien suojelua koskeviin kansainvälisiin sopimuksiin. EU on ollut 22. marraskuuta 2011 lähtien osapuolena [Yhdistyneiden kansakuntien \(YK\) yleissopimuksessa vammaisten henkilöiden oikeuksista](#). Se on ensimmäinen kansainvälinen oikeudellisesti sitova väline, jossa asetetaan vähimmäisvaatimukset vammaisten henkilöiden suojelulle. Se on myös ensimmäinen ihmisoikeussopimus, johon EU on liittynyt.

Lisäksi EU:lla on Lissabonin sopimuksen nojalla oikeudellinen velvoite liittyä [ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehtyyn eurooppalaiseen yleissopimukseen](#), joka tunnetaan paremmin Euroopan ihmisoikeussopimuksena (ECHR). Vuonna 1953 voimaan tulleen ihmisoikeussopimuksen on laatinut [Euroopan neuvosto](#). Se on kansainvälinen ihmisoikeusjärjestö, jossa on tällä hetkellä 47 jäsenvaltiota, niiden joukossa 28 EU:n jäsenvaltiota.

Euroopan ihmisoikeussopimus oli ensimmäinen väline, jonka myötä joukko valtioita sopi sitoutumisesta erilaisten oikeuksien, erityisesti kansalaisoikeuksien ja poliittisten oikeuksien, kunnioittamiseen. Merkittävää ihmisoikeussopimuksessa on, että sen myötä yksittäiset henkilöt voivat hakea korvausta, jos sopimuksen osapuolena oleva valtio on loukannut perusoikeuksia. Tämä on mahdollista [Euroopan ihmisoikeustuomioistuimessa](#), joka on Strasbourgissa toimiva ylikansallinen tuomioistuin.

Vaikka Lissabonin sopimuksessa EU:lle asetettiin velvoite liittyä Euroopan ihmisoikeussopimukseen, EU ei ole vielä liittynyt siihen. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö ihmisoikeussopimuksella olisi merkitystä EU:n ihmisoikeuksien suojelujärjestelmässä. Katso tähän liittyen [kohta 2.4](#).

2.1 EU:n perusoikeuskirjan tausta

Kölnissä kesäkuussa 1999 kokoontuneen Eurooppa-neuvoston päätelmissä todettiin, että EU:n tasolla sovellettavat perusoikeudet olisi koottava yhdeksi asiakirjaksi paremman näkyvyyden varmistamiseksi.

Kölnissä kokoontuneet jäsenvaltioiden valtion- ja hallitusten päämiehet halusivat sisällyttää perusoikeuskirjaan 1950-luvulla Euroopan ihmisoikeussopimuksessa vahvistetut yleiset periaatteet sekä EU:n jäsenvaltioiden yhteisestä valtiosääntöperinteestä johtuvat periaatteet. Lisäksi perusoikeuskirjaan oli määrä sisällyttää sellaiset EU:n kansalaisiin sovellettavat perusoikeudet kuin Euroopan neuvoston Euroopan sosiaaliseen peruskirjaan ja työntekijöiden sosiaalisia perusoikeuksia koskevaan yhteisön peruskirjaan sisällytetyt taloudelliset ja sosiaaliset oikeudet. Siinä oli määrä ottaa huomioon myös unionin tuomioistuimen ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön myötä muodostuneet periaatteet.

Perusoikeuskirjan laati valmistelukunta, johon kuului edustaja kustakin EU:n jäsenvaltiosta ja Euroopan komissiosta sekä Euroopan parlamentin ja kansallisten parlamenttien jäseniä.

Euroopan parlamentti, neuvosto ja komissio julkistivat perusoikeuskirjan virallisesti Nizzassa joulukuussa 2000. Perusoikeuskirjan toinen julistus annettiin Strasbourgissa vuonna 2007, ja sillä vahvistettiin useita alkuperäiseen versioon tehtyjä muutoksia.

Joulukuussa 2009 voimaan tulleella Lissabonin sopimuksella EU:n perusoikeuskirjalle annettiin samanlainen sitova oikeusvaikutus kuin perussopimuksille.

2.2 Perusoikeuskirjan sisältö

Perusoikeuskirjassa kootaan samaan asiakirjaan oikeuksia, jotka sisältyivät aiemmin erilaisiin EU:n välineisiin ja kansalliseen lainsäädäntöön sekä erilaisiin Euroopan neuvoston, Yhdistyneiden kansakuntien (YK) ja Kansainvälisen työjärjestön (ILO) puitteissa hyväksytyihin yleissopimuksiin.

Perusoikeuskirjan avulla pyritään turvaamaan oikeusvarmuus EU:ssa selkeyttämällä perusoikeuksia ja lisäämällä niiden näkyvyyttä.

Perusoikeuskirjassa on johdanto-osa ja 54 artiklaa, jotka on jaettu seitsemäksi osastoksi seuraavasti:

- I osasto: ihmisarvo (ihmisarvo, oikeus elämään, oikeus henkilökohtaiseen koskemattomuuteen, kidutuksen sekä epäinhimillisen tai halventavan rangaistuksen ja kohtelun kielto, orjuuden ja pakkotyön kielto)
- II osasto: vapaudet (oikeus vapauteen ja turvallisuuteen, yksityis- ja perhe-elämän kunnioittaminen, henkilötietojen suoja, oikeus solmia avioliitto ja oikeus perustaa perhe, ajatuksen, omantunnon ja uskonnon vapaus, sananvapaus ja tiedonvälityksen vapaus, kokoontumis- ja yhdistymisvapaus, taiteen ja tutkimuksen vapaus, oikeus koulutukseen, ammatillinen vapaus ja oikeus tehdä työtä, elinkeinovapaus, omistusoikeus, oikeus turvapaikkaan, suoja palauttamis-, karkottamis- ja luovuttamistapauksissa)
- III osasto: tasa-arvo (yhdenvertaisuus lain edessä, syrjintäkielto, kulttuurinen, uskonnollinen ja kielellinen monimuotoisuus, naisten ja miesten välinen tasa-arvo, lapsen oikeudet, ikääntyneiden henkilöiden oikeudet, vammaisten sopeutuminen yhteiskuntaan)
- IV osasto: yhteisvastuu (työntekijöiden oikeus saada tietoja ja tulla kuulluksi yrityksessä, neuvotteluoikeus ja oikeus työtaistelutoimiin, oikeus työnvälityspalveluihin, suoja perusteettoman irtisanomisen yhteydessä, oikeudenmukaiset ja kohtuulliset työolot ja työehdot, lapsityövoiman käytön kielto ja nuorten suojeleminen työssä, perhe- ja työelämä, sosiaaliturva ja toimeentuloturva, terveyden suojeleminen, mahdollisuus käyttää yleistä taloudellista etua koskevia palveluja, ympäristönsuojeleminen, kuluttajansuoja)
- V osasto: kansalaisten oikeudet (äänioikeus ja vaalikelpoisuus Euroopan parlamentin vaaleissa, äänioikeus ja vaalikelpoisuus kunnallisvaaleissa, oikeus hyvään hallintoon, oikeus tutustua asiakirjoihin, Euroopan oikeusasiamies, oikeus esittää vetoamus, liikkumis- ja oleskeluvapaus, diplomaatti- ja konsuliviranomaisten antama suojeleminen)
- VI osasto: lainkäyttö (oikeus tehokkaisiin oikeussuojakeinoihin ja puolueettomaan tuomioistuimeen, syyttömyysoletus ja oikeus puolustukseen, laillisuusperiaate ja rikoksista määrättävien rangaistusten oikeasuhteisuuden periaate, kielto syyttää ja rangaista oikeudenkäynnissä kahdesti samasta rikoksesta)
- VII osasto: perusoikeuskirjan tulkintaa ja soveltamista koskevat yleiset määräykset (soveltamisala, oikeuksien ja periaatteiden ulottuvuus ja tulkinta, suhde Euroopan ihmisoikeussopimukseen, "oikeuksien" ja "periaatteiden" ero, suojan taso).

2.3 Perusoikeuksien suojeleminen unionin oikeuteen kuuluvat yleiset periaatteet

Euroopan talousyhteisön (ETY) perustamissopimus ei sisältänyt perusoikeuksien suojeleminen koskevia määräyksiä. Siitä huolimatta unionin tuomioistuimen käsiteltäväksi saatetuissa varhaisissa tapauksissa katsottiin, että ETYn säädökset voivat olla ristiriidassa perusoikeuksien kanssa, erityisesti oikeuden harjoittaa taloudellista toimintaa ja omistusoikeuden kanssa.

Unionin tuomioistuin totesi 1970-luvulla, että sillä itsellään on toimivalta turvata perusoikeuksien kunnioittaminen, sillä perusoikeudet ovat "yleisiä oikeusperiaatteita" (ks. [asia 11-70, Internationale Handelsgesellschaft](#), 4 kohta). Tämä tarkoitti sitä, ettei kansallisten tuomioistuinten pitänyt tehdä ETYn säädöksiä koskevia päätöksiä perusoikeuksien suojeleminen koskevien kansallisten lähteiden perusteella.

Myöhemmin unionin tuomioistuin katsoi, että myös kansallisissa säädöksissä, jotka kuuluivat ETYn oikeuteen (kuten sitä silloin nimitettiin) soveltamisalaan, oli noudatettava niitä perusoikeuksia, joita suojelemaan ETYn oikeuteen kuuluvina yleisinä periaatteina (ks. [asia C-60/84, Cinéthèque](#), 26 kohta).

Unionin tuomioistuin kuitenkin katsoi edelleen, että muodostaakseen yhteyden kansallisten ja ETYn perusoikeuksien välille sen on "otettava huomioon jäsenvaltioiden yhteiset valtiosääntöoikeudelliset perinteet" (ks. [asia 4-73, Nold](#), 13 kohta). Vastaavasti tuomioistuin totesi, että oikeusohjeiden lähteinä voivat olla myös ihmisoikeuksien suojelemisesta tehdyt kansainväliset sopimukset, joiden tekemiseen jäsenvaltiot ovat osallistuneet tai joihin ne ovat liittyneet (sama asia kuin edellä). Unionin tuomioistuin katsoi myös, että Euroopan

ihmisoikeussopimus on erityisen merkityksellinen (ks. [asia C-260/89,ERT](#), 42 kohta).

Euroopan unionista tehdyn sopimuksen nykyisessä 6 artiklan 3 kohdassa todetaan seuraavaa: ”Ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdystä eurooppalaisesta yleissopimuksessa taatut ja jäsenvaltioiden yhteisestä valtiosääntöperinteestä johtuvat perusoikeudet ovat yleisinä periaatteina osa unionin oikeutta.”

Näin ollen Lissabonin sopimuksessa vahvistettiin, että unionin tuomioistuin voi kehittää perusoikeuksien suojelua yleisinä periaatteina.

Perusoikeuskirjan ja yleisiksi oikeusperiaatteiksi katsottujen perusoikeuksien suhde on kuitenkin monimutkainen. Näillä kahdella lähteellä on sama oikeudellinen asema, ja niihin perustuvassa perusoikeuksien suojelussa on hyvin usein päällekkäisyyttä. Tämä johtuu siitä, että perusoikeuskirjan sisällön laadinnassa käytettiin hyväksi yleisiä periaatteita koskevaa unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöä ja että perusoikeuskirjan ja yleisten periaatteiden lähteissä on huomattavia päällekkäisyyksiä.

Unionin tuomioistuin ei ole vielä ottanut selkeästi kantaa tähän suhteeseen, vaan joissakin asioissa vain viitataan molempiin lähteisiin (ks. esimerkiksi [asia C-441/14, Dansk Industri \(DI\)](#), 22 kohta).

On kuitenkin tärkeää huomioida, että perusoikeuksia koskevilla yleisillä periaatteilla on ainakin seuraavat kaksi tehtävää:

- Ne auttavat perusoikeuskirjan tulkinnassa. Jos perusoikeuskirjan määräyksessä kodifoidaan perusoikeus, jonka unionin tuomioistuin on jo katsonut yleiseksi periaatteeksi, oikeuskäytäntöä, jossa yleinen periaate on vahvistettu, olisi käytettävä ohjaamaan kyseisen perusoikeuskirjan määräyksen tulkintaa.
- Ne ovat vaihtoehtoinen tapa suojata perusoikeuksia, joita ei ole vahvistettu perusoikeuskirjassa.

On tärkeää huomata, että vaikka Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 6 artiklan 3 kohdassa viitataan (yksinomaan) Euroopan ihmisoikeussopimukseen, unionin tuomioistuin on käyttänyt unionin oikeuteen kuuluvien yleisten periaatteiden lähteinä myös muita kansainvälisiä sopimuksia, kuten YK:n yleissopimusta lapsen oikeuksista ja [Euroopan sosiaalista peruskirjaa](#).

Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 6 artiklan 3 kohdan tämänhetkisen sanamuodon ei siis pitäisi estää tuomioistuinta ottamasta huomioon tällaisia muita välineitä.

2.4 EU:n ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen suhde

Tällä hetkellä kaikki EU:n jäsenvaltiot ovat Euroopan ihmisoikeussopimuksen (ECHR) osapuolia, mutta Euroopan unioni ei ole. Siksi Strasbourgissa toimiva Euroopan ihmisoikeustuomioistuin ei ole toimivaltainen tarkastelemaan, ovatko EU:n säädökset ja määräykset Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaisia. Sitä vastoin sillä on toimivalta antaa päätöksiä jäsenvaltioiden säädöksistä, myös niistä säädöksistä, joilla saatetaan voimaan unionin oikeudesta johtuvia velvoitteita.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on erottanut toisistaan jäsenvaltioiden säädökset, joilla pannaan täytäntöön unionin oikeudesta johtuvia velvoitteita, sen mukaan, onko jäsenvaltiolle annettu harkintavaltaa velvoitteiden täytäntöönpanossa vai eikö tällaista harkintavaltaa ole annettu. Jos harkintavaltaa ei ole annettu, ihmisoikeustuomioistuin ei tarkastele jäsenvaltioiden säädöksiä, koska se olettaa, että perusoikeuksien suojelu on EU:n järjestelmässä vähintään Euroopan ihmisoikeussopimusta vastaavalla tasolla. Tämä oletama on suhteellinen, ja se kumotaan, jos suojelu on jossain asiassa selvästi riittämätöntä. Tämä niin sanottu *Bosphorus-olettama* on nimetty sen tuomioistuinasian mukaan, jonka käsittelyn yhteydessä se kehitettiin.

Jäsenvaltioiden säädöksille ei sitä vastoin anneta erityiskohtelua silloin kun niillä pannaan täytäntöön unionin oikeudesta johtuvia velvoitteita, joiden osalta jäsenvaltioille ei ole annettu harkintavaltaa.

Lissabonin sopimuksen tultua voimaan EU:lla on oikeudellinen velvoite liittyä Euroopan ihmisoikeussopimukseen. Sopimuksen 6 artiklan 2 kohdassa määrätään seuraavaa: ”Unioni liittyy ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehtyyn eurooppalaiseen yleissopimukseen. Liittyminen ei vaikuta perussopimuksissa määritellyn unionin toimivaltaan.”

Euroopan unionin liittyminen sopimukseen edellyttää, että EU:n ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen osapuolina olevien valtioiden välinen liittymissopimus tulee voimaan. Vuonna 2013 laadittiin liittymissopimusluonnos, mutta

unionin tuomioistuin totesi sen yhteensopimattomaksi EU:n perussopimusten ja perusoikeuskirjan kanssa (ks. [lausunto 2/13](#)).

Vaikka EU ei tällä hetkellä ole ihmisoikeussopimuksen osapuoli, tämä ei kuitenkaan tarkoita, ettei yleissopimuksella olisi oikeudellista merkitystä unionin oikeudessa. Tällä hetkellä ihmisoikeussopimuksella (ja sitä tulkitsevalla ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännöllä) on seuraavat kaksi tehtävää:

- Se asettaa vähimmäisvaatimukset suojelulle perusoikeuskirjan puitteissa. Perusoikeuskirjan 52 artiklan 3 kohdassa todetaan seuraavaa: "Siltä osin kuin tämän perusoikeuskirjan oikeudet vastaavat ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyssä yleissopimuksessa taattuja oikeuksia, niiden merkitys ja ulottuvuus ovat samat kuin mainitussa yleissopimuksessa. Tämä määräys ei estä unionia myöntämästä tätä laajempaa suojaa" (ks. lisätietoa tästä [osan III kohdassa 5.1](#)).
- Ihmisoikeussopimusta ja ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntöä voidaan käyttää perustana, kun suojellaan perusoikeuksia unionin oikeuteen kuuluvina yleisinä periaatteina Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 6 artiklan 3 kohdan mukaisesti (ks. [kohta 2.3](#)).

3. EU:n perusoikeuksien tehtävät

EU:n toimielinten ja elinten (eli esimerkiksi virastojen) on noudatettava EU:n perusoikeuksia ja edistettävä niiden tehokasta soveltamista kaikessa toiminnassaan. Kaikkien niiden antamien säädösten on oltava perusoikeuksien suojelua koskevien vaatimusten mukaisia.

Myös EU:n jäsenvaltioiden on kunnioitettava EU:n perusoikeuksia ja edistettävä niiden soveltamista mutta vain silloin, kun ne toimivat unionin oikeuden alalla (ks. [osan II kohta 3](#)).

Näin ollen perusoikeuksilla on EU:n säädösten osalta kaksi keskeistä tehtävää.

Ensinnäkin ne muodostavat *kiintopisteen tulkinnalle*. EU:n säädöksiä on tulkittava EU:n perusoikeuksien valossa, ja jos EU:n säädökset ovat monitulkintaisia, on suositettava tulkintaa, joka on yhteensopivin EU:n perusoikeuksien kanssa.

Esimerkiksi asiassa [C-131/12, Google Spain](#), unionin tuomioistuin *tulkitsi yksilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä annettua direktiiviä 95/46/EY EU:n perusoikeuskirjan 7 ja 8 artiklan valossa. Artiklat koskevat yksityiselämän kunnioittamista ja henkilötietojen suojaa. Tuomioistuin katsoi, että direktiiviä tulkittaessa on otettava huomioon "oikeus tulla unohdetuksi", vaikka sitä ei direktiivissä nimenomaisesti mainitakaan. Henkilöllä on siis oikeus pyytää hakukoneen ylläpitäjää poistamaan itseään koskevat tiedot.*

Toiseksi EU:n perusoikeudet muodostavat perustan ja *kiintopisteen EU:n säädösten pätevyydelle*. Jos EU:n säädös ei ole yhdenmukainen EU:n perusoikeuksien kanssa eikä sitä voi tulkita sopusoinnussa perusoikeuksien kanssa, se on mitätön ja voidaan kumota nostamalla kumoamiskanne unionin tuomioistuimessa tai unionin yleisessä tuomioistuimessa tai se voidaan julistaa mitättömäksi unionin tuomioistuimen ennakkoratkaisulla (ks. [kohta 4](#)).

Esimerkiksi asiassa [C-293/12, Digital Rights Ireland](#), unionin tuomioistuin *julisti mitättömäksi tietojen säilyttämisestä annetun direktiivin 2006/24/EY, koska direktiivin säännöksissä ei ollut riittäviä takeita, joilla olisi varmistettu henkilötietojen käsittely perusoikeuskirjan 7 ja 8 artiklan mukaisesti. EU:n perusoikeudet ovat myös vertailukohta unionin oikeuden soveltamisalaan kuuluvien kansallisten säädösten yhteensopivuudelle. Niitä on tulkittava sopusoinnussa EU:n perusoikeuksien kanssa. Jos kansalliseen säädökseen liittyy ristiriita, jota ei voida ratkaista tulkinnan kautta, kansallinen lainsäädäntöelin voi kumota säädöksen tai muuttaa sitä. Lisäksi jos jokin EU:n perusoikeus täyttää välittömän vaikuttavuuden edellytykset, kansalliset tuomioistuimet ja hallintoviranomaiset voivat soveltaa sitä ja olla soveltamatta ristiriidassa olevaa kansallista säädöstä. Niiden ei tarvitse odottaa sitä, että kansallinen lainsäädäntöelin muuttaa virallisesti voimassa olevaa kansallista lainsäädäntöä (ks. tästä aiheesta [osan III kohta 7](#)).*

4. Yksittäisten henkilöiden oikeussuojakeinot EU:n suomien perusoikeuksien suojelun varmistamiseksi

Tuomiovaltaa käyttävät elimet ja tuomioistuinten ulkopuoliset elimet tarjoavat useita keinoja ja mekanismeja

asianmukaisen suojelun saamiseksi, jos EU:n perusoikeuksia on rikottu.

Perusoikeuskirjan mukaisille perusoikeuksille oikeussuojaa tarjoavat Euroopan unionin tuomioistuin Luxemburgissa ja jäsenvaltioiden kansalliset tuomioistuimet.

Jos perusoikeuksien loukkaus johtuu EU:n säädöksestä, vain unionin tuomioistuin voi mitätöidä säädöksen, joka aiheutti loukkauksen. On kaksi tapaa panna unionin tuomioistuimessa vireille asia, jossa tarkastellaan, onko EU:n säädös yhdenmukainen perusoikeuskirjan kanssa:

- [kumoamiskanteen](#) nostaminen unionin tuomioistuimessa, jolla on toimivalta käsitellä yksittäisten henkilöiden nostamia kumoamiskanteita
- kansallisen tuomiovaltaa käyttävän elimen lähettämä ennakkoratkaisupyyntö unionin tuomioistuimelle.

Nämä kaksi toimintatapaa eivät ole keskenään vaihtoehtoisia, vaan niitä koskevat edellytykset ja menettelysäännöt ovat erilaisia.

Esimerkiksi kumoamiskanteisiin sovelletaan [Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 263 artiklan 4 kohdan](#) mukaista aikarajaa. Lisäksi kantajan on osoitettava, että kanteen kohteena olevan säädöksen kumoamiseen liittyy riittävä suora ja erikseen häntä koskeva etu, jotta hän voi hakea muutosta tällä tavalla. Tätä kysymystä eli ns. asiavaltuutta koskevat säännöt ovat erittäin tiukat, ja yksittäisten henkilöiden on usein vaikeaa viedä asia suoraan unionin tuomioistuihin.

Ennakkoratkaisupyynnön lähettämiselle ei sitä vastoin ole aikarajaa, mutta vain kansalliset tuomioistuimet voivat esittää tällaisia pyyntöjä unionin tuomioistuimelle (ks. [Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 267 artikla](#)). Näin ollen jotta pyyntö voidaan esittää, kansallisella tasolla on oltava meneillään oikeuskäsittely, joka koskee väitettyä ristiriitaa EU:n säädöksen (tai kansallisen säädöksen, jolla pannaan täytäntöön unionin lainsäädäntöä) ja EU:n perusoikeuksien välillä. Mikä tahansa kansallisen oikeuskäsittelyn osapuolista voi pyytää kansallista tuomioistuinta viemään asian unionin tuomioistuimeen, mutta lopullisen päätöksen tekee kansallinen tuomioistuin (joka voi esittää ennakkoratkaisupyynnön myös omasta aloitteestaan).

Jos perusoikeuksien loukkaus johtuu kansallisesta säädöksestä, kansallisilla tuomioistuimilla on ensisijainen vastuu yksittäisten henkilöiden suojelusta. (Toimivaltainen tuomiovaltaa käyttävä elin on määritettävä sellaisten kansallisten säädösten perusteella, jotka koskevat tuomiovallan jakoa kyseisen jäsenvaltion tuomioistuinten välillä.)

Ensinnäkin kansallisen tuomioistuimen on määritettävä, kuuluuko asia EU:n perusoikeuksien soveltamisalaan vai koskeeko se vain kansallisia perusoikeuksia. Jos asiaan sovelletaan EU:n perusoikeuksia (ks. [osan II kohdat 1–3](#)), kansallisen tuomioistuimen on taattava niiden edellyttämä suojelu. Jos kansallinen tuomioistuin ei ole varma asiasta, se voi esittää unionin tuomioistuimelle unionin oikeuden tulkintaa koskevan ennakkoratkaisupyynnön.

Sopivimman menettelyn valinta ei ole välttämättä helppoa, ja pätevä oikeudellinen neuvonta voi olla tarpeen. [Osan III kohdassa 2](#) annetaan joitakin aiheeseen liittyviä ohjeita. Unionin tuomioistuin on antanut tuomioistuimessa käsiteltävien asioiden osapuolille joitakin [käytännön ohjeita](#), joilla pyritään antamaan osapuolille ja heidän laillisille edustajilleen parempi näkemys edellä mainittuja menettelyjä koskevista säännöistä. Unionin tuomioistuin on myös antanut joitakin [suosituksia kansallisille tuomioistuimille ennakkoratkaisupyyntöjen tekemisestä](#). Näissä suosituksissa annetaan ohjeita siitä, milloin ennakkoratkaisupyynnön esittäminen on asianmukaista, sekä käytännön tietoa pyynnön muodosta ja vaikutuksista.

5. Yksittäisten henkilöiden käytettävissä olevat tuomioistuinten ulkopuoliset ratkaisukeinot EU:n suomien perusoikeuksien suojelun varmistamiseksi

EU:n perusoikeuksien suojelua koskevia ongelmia voidaan ratkaista myös tuomioistuinten ulkopuolisia kanavia käyttäen.

EU:n toimielinten, elinten ja laitosten tekemät perusoikeuksien rikkomukset

- Kantelu Euroopan oikeusasiamiehelle: EU:n kansalaisilla ja EU:n alueella asuvilla on oikeus kääntyä [Euroopan oikeusasiamiehen](#) puoleen. Tämä oikeus on jo itsessään perusoikeus (vahvistettu EU:n perusoikeuskirjan 43 artiklassa), ja sen ansiosta kansalaiset voivat tuoda esiin EU:n toimielinten, elinten tai laitosten toiminnassa ilmenneitä epäkohtia. Oikeus ei kuitenkaan kata Euroopan unionin tuomioistuimen toimintaa lainkäyttöelimenä.
- Kantelu Euroopan tietosuojavaltuutetulle: kuka tahansa, joka kokee oikeuksiensa tulleen loukatuksi, kun EU:n toimielin, elin tai laitos on käsitellyt häntä koskevia tietoja, voi tehdä kantelun Euroopan tietosuojavaltuutetulle käyttämällä [kantelulomaketta](#).
- Jäsenvaltion tekemät perusoikeuksien rikkomukset:
- Kantelu Euroopan komissiolle kansallisten viranomaisten tekemistä perusoikeuksien loukkauksista (viranomaisten toimiessa unionin oikeuden alalla, ks. [osan II kohdat 1–3](#)). Tarkempia tietoja kantelun lähettämisestä ja kanteluiden käsittelystä komissiossa on saatavilla [täällä](#).
- Euroopan parlamentille esitettävä vetoomus: oikeus esittää vetoomus on jo itsessään perusoikeus (vahvistettu EU:n perusoikeuskirjan 44 artiklassa). Tämä oikeus antaa EU:n kansalaisille ja EU:n alueella asuville mahdollisuuden kiinnittää Euroopan parlamentin huomio asiaan, joka kuuluu EU:n toimivaltaan ja koskee suoraan vetoomuksen esittäjää. Lisätietoja oikeudesta esittää vetoomus on saatavilla [täällä](#).

[Euroopan parlamentin vetoomusportaalissa](#) voi esittää uuden vetoomuksen tai tukea aiemmin lähetettyä vetoomusta.

 Päivitetty viimeksi: 09/07/2024

Tätä sivustoa ylläpitää Euroopan komissio. Sivuston tiedot eivät välttämättä edusta Euroopan komission virallista kantaa. Komissio ei ole vastuussa tiedoista, joita esitetään tai joihin viitataan tällä sivustolla. EU:n sivustoihin sovellettavat tekijänoikeussäännöt löytyvät oikeudellisesta huomautuksesta.